

ACTA POLITOLOGICA

www.acpo.cz

INTERNETOVÝ RECENZOVANÝ ČASOPIS

2010 | Vol. 2 | No. 3 | ISSN 1803-8220

BUBENÍČEK, Václav – KUBÁLEK, Michal. 2010. Konfliktní linie v malých obcích. *Acta Politologica* 2, 3, 30–45.

Tento článek podléhá autorským právům, kopírování a využívání jeho obsahu bez řádného odkazování na něj je považováno za plagiátorství a podléhá sankcím dle platné legislativy.

Internetový recenzovaný časopis vydává Univerzita Karlova v Praze,
Katedra politologie Institutu politologických studií Fakulty sociálních věd.

Konfliktní linie v malých obcích

Václav Bubeníček¹, Michal Kubálek²

Abstract

The article is a case study of the political process in small municipalities. The question of the existence and character of cleavages is investigated on three levels. On the example of one municipality, the premises of the politological theories involved in the function of political systems in small municipalities, while being focused on conflict and its nature, are verified on the basis of quantitative data and qualitative research. The character of actors of the conflict in municipalities and collective legitimacy of disputes are then further investigated. The results of the study, which presents a gradually improving specification of the interpretation of the cleavage in municipalities, lead us to the question of the possibilities of applying individual theoretical approaches in a given, specific area of investigation.

Keywords: *cleavage, conflict, local political system, plurality, small municipality, legitimacy*

Úvod

Výzkumy české komunální politiky zaměřené na faktory vysvětlující charakter lokálních politických systémů se soustředí zejména na studium stranických systémů. Jedny z prvních studií se věnovaly výhradně možnostem analýzy statické podoby lokálních stranických systémů – interpretaci volebních výsledků [např. Hudák, Jüptner, Svoboda 2003; Balík 2003], charakteru lokálních stran [Čmejrek 2003; Šaradín, Outlý 2004 a další], vlivu a konstrukci komunálního volebního systému [Outlý 2003; Bubeníček 2004]. Současné analýzy se zaměřují na faktory ovlivňující nejen formáty obecních stranických systémů, ale i jejich mechanismy definující funkční modely samotných politických systémů [viz Jüptner 2006: 111]. Především se jedná o studium komunálních koalic [kupř. Jüptner 2001, 2004, 2006; Ryšavý 2006; Balík 2005b; 2008], role lokálních politických elit [Ryšavý 2004, 2006], kontinuity politické reprezentace [Čmejrek, Čopík 2009], o problematiku politické participace [Čmejrek 2005, 2009], volební chování [Kopřiva 2006], lokální demokracii [Illner 2006; Valeš 2007; Bubeníček 2010; Čmejrek, Bubeníček, Čopík 2010], případně o charakter komunální politiky jako celku [Čmejrek 2008; Balík 2009].

Politická prostředí malých obcí se především vyznačují nestabilitou místních stranických systémů, případně i absencí jakýchkoli lokálních stranických struktur [viz kupř. Jüptner 2006; Balík 2008; Čmejrek 2003; Bubeníček 2010]. Z daného faktu vyplývající složitá uchopitelnost nejčastějšího předmětu výzkumu – interpretace komunálních volebních výsledků – také bývá důvodem, proč se malé obce nestávají tak často objektem zkoumání. Kromě jiného to může být i důsledek občasných tendencí ke zjednodušování výzkumu komunální politiky malých obcí, jak také vystihuje Stanislav Balík: „Malé obce prý nemá smysl zkoumat právě z důvodu jejich malosti, z níž vyplývá převážně

1 Václav Bubeníček, odborný asistent, Katedra humanitních věd, Provozně ekonomická fakulta, Česká zemědělská univerzita v Praze, Kamýcká 129, 165 21 Praha 6 – Suchdol, e-mail: bubenicek@pef.czu.cz.

2 Michal Kubálek, odborný asistent, Katedra humanitních věd, Provozně ekonomická fakulta, Česká zemědělská univerzita v Praze, Kamýcká 129, 165 21 Praha 6 – Suchdol, e-mail: kubalek@pef.czu.cz.

personální charakter místní politiky, jež tak vlastně ale není politikou, ale společnou péčí o rozvoj obce bez politického kontextu..." [Balík 2008: 7]. Obecně se tedy předpokládá, že samospráva malých obcí spočívá převážně v jakýchsi „údržbářských“ činnostech [viz Jüptner 2001: 156], což však může zpochybnit samotnou politickou podstatu komunální politiky [viz Balík 2005a: 163]. Autor výše uvedeného citátu odmítá obecnou tezi o apolitičnosti komunální politiky [viz Balík 2009: 217-218], nicméně s výjimkou právě malých obcí, které, jak tvrdí, „...i kdyby nakrásně chtěly, nemají dostatek finančních prostředků k plnění představ svých obyvatel a reprezentantů“ [Balík 2009: 219] a navrhuje, aby se politologický výzkum malých obcí spíše zaměřil na zkoumání lokální *policy* [Balík 2008: 7-8], přestože sám dodává, že dané tvrzení může být vzhledem k množství malých obcí značně paušalizující a vůči danému typu municipalit nespravedlivé [Balík 2008: 7]. Možná právě proto, že malé obce skutečně tvoří převážnou část z celkového počtu obcí ČR, jejich zkoumání má smysl. Nikoli tedy z důvodu jejich nepatrné velikosti, ale především z důvodu jejich četnosti. Pochopení lokálních politických jevů v malých obcích totiž může napomoci komplexnějšímu porozumění komunálního politického prostředí ČR jako celku.

Navíc, pokud vycházíme z trojdimenzionálního pojetí politiky jako uskutečňování *policy* prostřednictvím *politics* na základě *polity* [viz kupř. Fiala, Schubert 2000: 19], pak i rozhodování lokálních společenství reprezentovaných místními politickými institucemi (*polity*) o budoucím rozvoji obce (*policy*) musí mít zákonitě politický rozměr (tedy *politics*). V opačném případě bychom totiž mohli polemizovat o nutnosti samotné existence lokálních samosprávných rozhodovacích orgánů. Ne všechny malé obce se potýkají s nedostatkem financí a pokud ano, pak také rozhodování o alokaci i minimálních finančních prostředků může nabývat výrazného politického charakteru.

Pojetí komunálního politického prostředí jako prostředí bez politického obsahu je v mnoha případech chybné [viz Bubeníček 2010], ačkoli specifika jednotlivých funkčních modelů lokálních politických systémů malých obcí jsou natolik odlišné od politických prostředí velkých měst, že jejich výzkum vyžaduje určité přizpůsobení zavedených metodických postupů zkoumání politických jevů a běžně aplikovaných politologických teorií, které nelze na danou lokální úroveň mechanicky přenést. Předkládaný příspěvek tak představuje další námět do diskuse týkající se možností zkoumání a interpretace politických jevů – v daném případě politických konfliktů – na nejnižší politické úrovni.

Možnosti interpretace obecního konfliktu

Možné varianty výzkumu konfliktu v malých obcích budeme demonstrovat na analýze politického prostředí obce Doubice (okres Děčín), která se 105 obyvateli [ČSÚ 2010] patří mezi nejmenší obce Ústeckého kraje.

Základním cílem případové studie této malé obce je prozkoumat a interpretovat lokální konfliktní linii a její souvislosti. Studie je založena na dlouhodobějším výzkumu, argumentace a řešení se odvíjí ve třech úrovních. Účelem tohoto postupu je ukázat, jak jednotlivé teoretické a metodické přístupy používané ve studiích komunálního politického procesu mohou přispět k eventuálnímu zpřesňování závěrů, a rovněž ověřit tyto přístupy na případové studii.

V první úrovni je článek chápán jako instrumentální případová studie. Cílem je zhodnotit využití stávajících teorií komunálního politického procesu, jak byly prezentovány v různých významných studiích v posledních letech [Balík 2008, 2009; Jüptner 2004; Ryšavý 2006; Čmejrek, Bubeníček, Čopík 2010 a další], jež ve své většině používají teoretické koncepce ze zkoumání politiky v celostátním měřítku. Využita byla v této úrovni základní sociodemografická a volební data dané obce.

I ve druhé úrovni se jedná o instrumentální případovou studii, zde ovšem použitou a hodnocenou koncepcí představuje teorie Václava Bubeníčka o převládající povaze konfliktních linií specificky v malých obcích [Bubeníček 2010]. Zde byla rovněž využita základní data, ale i výsledky předchozích výzkumů, jež byly založeny především na sériích semistrukturovaných rozhovorů

s představiteli místních volebních stran v obdobích kolem jednotlivých komunálních voleb.

Ve třetí úrovni jde o jedinečnou případovou studii. Jejím základem je rozbor diskurzu v položených rozhovorech, jež byly v zásadě prováděny metodou chápacího rozhovoru [viz Kaufman 2010]. Rozhovory byly rovněž zaměřeny na identifikaci hlavní konfliktní linie v obci, sebepochopení a interpretaci aktérů konfliktu a identifikaci případných skupinových zájmů, jež se do něj promítají. Vybrané respondenty by bylo možné s určitou nadsázkou shrnout pod pojmem „místní notáblové“ – jednalo se o nejvýznamnější aktivní účastníky místního politického i společenského života, ale i o neformální autority v obci.

V zájmu zachování anonymity, která byla do jisté míry podmínkou možnosti provést výzkum, nebude ve studii odkazováno konkrétně na určité rozhovory.

Charakteristika obce

Podobně jako v ostatních obcích v oblasti tzv. Sudet, i v Doubici došlo po druhé světové válce k odsunu téměř všech místních německých obyvatel. Před koncem války počet obyvatel obce čítal přibližně 800 osob. V obci pracovaly tři továrny, několik restauračních zařízení a drobných živnostníků. V centru vesnice fungovala škola. Po třetím odsunu německého obyvatelstva v roce 1946 a příchodu nových obyvatel (zejména z Dymokur u Poděbrad a Královic u Říčan) počet obyvatel činil přibližně 400 osob [Obecní kronika Doubic 1945–2001]. Ve dvou původních továrnách se postupně zastavil provoz (z jedné se stal místní biograf) a v obci bylo založeno JZD druhého typu. Působilo zde několik organizací, které se staraly o místní společenský život. Mnozí obyvatelé danou epochu při rozhovorech označili za „zlatý věk“ Doubic. Výrazný úpadek obce nastal v roce 1975, kdy byl zrušen provoz poslední továrny a obec přešla pod správu sousedního města Krásná Lípa. Tehdy ve vesnici žilo přibližně 110 stálých obyvatel. V roce 1992 se konalo místní referendum o odtržení obce od Krásné Lípy, ve kterém se 41 voličů z celkových 47 vyjádřilo v poměru 32 ku 9 ve prospěch obnovení samostatnosti Doubic, k němuž došlo 1. ledna následujícího roku [Obecní kronika Doubic 1945–2001]. Se 64 obyvateli se tak Doubice staly nejmenší samostatnou obcí v regionu. Vzhledem k výhodné poloze obce na pomezí dvou chráněných krajinných oblastí a Národního parku České Švýcarsko se ekonomika obce začala orientovat na turismus.³ V současnosti (rok 2010) se v obci nachází 6 restauračních zařízení, několik penzionů a jeden hotel (v budově po bývalé obecní škole). Kromě zmíněného také v obci fungují 2 stálé obchody s potravinami a několik živnostníků.

Výrazný vliv na dění v Doubicích měli a stále mají místní chalupáři. Jak vyplývá ze zmíněných počtů obyvatel před a po druhé světové válce, osídlení obce obyvatelstvem z vnitrozemí po odsunu německého obyvatelstva nebylo dostatečné. Mnoho budov tak zůstalo prázdných. Vzhledem k atraktivitě oblasti pro rekreační účely lze tudíž fenomén chalupaření v obci zaznamenat již na počátku 50. let. V současnosti je obydleno místními starousedlíky jen necelých 15 % budov, zbývající domy patří chalupářům. Mladší generace tehdejších chalupářů postupně začala vyvíjet různé společenské aktivity pro zkvalitnění kulturního života obce, z nichž se některé časem etablovaly natolik, že se nyní dají označit za určité novodobé místní tradice (kupř. „Doubická pouť smíření“) a jsou z hlediska společenského života obce patrnější než podobné aktivity místních starousedlíků.

Organizovanou podobu místní chalupářské komunity reprezentuje Spolek přátel Doubice (SPD), který datuje počátek své činnosti již do roku 1969. Kromě zmíněných aktivit, spolek v obci zorganizoval několik akcí na podporu obce (různá setkání občanů se zastupiteli, dobrovolné brigády, sbírky atp.) a mimo jiné spravuje i doubické internetové stránky (včetně webových stránek OÚ Doubic). Postupem času se někteří chalupáři přestěhovali do Doubic a aktivity SPD se tak přesunuly

³ Doubice byly v minulosti označovány za vstupní bránu Česko-Saského Švýcarska a staly se rekreačním letoviskem, které bylo dle dochovaných dokumentů doporučováno jako ideální prostředí pro lidi nervově nemocné, čímž si Doubice vysloužily označení Mozkové lázně [Chmelík 1995], což je v současnosti používáno reprezentanty obce a provozovateli místních rekreačních zařízení jako hlavní atribut při propagaci obce.

i do lokální politické sféry – někteří členové se prosadili v komunálních volbách a od roku 2005 dokonce obsazují post starosty obce.

Volby do doubického zastupitelstva se do roku 2010 konaly celkem sedmkrát. Do mimořádných voleb po obnovení autonomie obce v roce 1993 kandidovala jediná kandidátní listina složená zejména ze signatářů petice o vyhlášení referenda o osamostatnění obce. Přestože šlo pouze o formální záležitost, jak to u obcí podobného typu a velikosti bývá, voleb se účastnilo 82 % obyvatel. Na ustavující schůzi zastupitelstva byla na post neuvolněného starosty jednomyslně zvolena místní důchodkyně, které si místní obyvatelé cenili zejména z důvodu jejího přátelského přístupu a kontaktů s reprezentanty okolních obcí. Obecní úřad zaměstnal jednu úřednici, která vyřizovala veškeré administrativní náležitosti obce a ačkoli nedisponovala rozhodovacími pravomocemi, po několika následujících letech prakticky udržovala obecní úřad a potažmo i obec v chodu.

V řádných volbách v roce 1994 kandidovalo opět jediné Sdružení nezávislých kandidátů (SNK). Počet zastupitelů se snížil z 9 na 7. Na plně obsazené kandidátní listině byli jen tři kandidáti z bývalého zastupitelstva. Voleb se účastnilo 89,5 % místních voličů. Starostka i nadále pokračovala ve své funkci.

Změnu přinesl až volební rok 1998. Počet členů zastupitelstva se snížil na 5. Komunálních voleb se účastnila tři SNK. Na starostkou vedené kandidátní listině „Za obec krásnější“ kandidovali i 3 další bývalí zastupitelé. Dva zastupitelé z předchozího volebního období pak kandidovali za SNK „Za veselější Doubici“, kterou založil místní podnikatel. Třetí SNK „Za obnovu důvěry občanů“ tvořili pouze 2 kandidáti. Volební účast činila 81,5 %. Kandidátní listina starostky ve volbách získala 3 mandáty a podnikatelo SNK zbývající 2. Starostka byla opět jednomyslně zvolena na svůj post.

V roce 2002 se opakovala situace z voleb 1994. Počet zastupitelů byl stanoven opět na 7 a pro volby byla zaregistrována společná kandidátní listina starostky a podnikatele. Volební účast se pohybovala na úrovni 80 %. Zastupitelem se také stal jeden z bývalých pražských chalupářů a členů SPD, který byl zvolen do funkce místostarosty. V roce 2005 vypukl spor ve vedení obce, který vyústil v odvolání starostky z funkce. Na post starosty byl následně zvolen tehdejší místostarosta, který odvolání starostky sám inicioval.

Následující komunální volby v roce 2006 poznamenaly spory starosty obce s některými místními obyvateli i zastupiteli spřízněnými s odvolanou starostkou. Ve volbách se střetly tři kandidátní listiny: starostova SNK „Doubice 2010“ složená převážně z členů SPD, SNK „Pro Doubici“ místního podnikatele (lídra „Za veselější Doubici“ z roku 1998) a kandidátní listina místních „starousedlíků“ nazvaná „Doubice normální“, jejímž cílem bylo odstranění starosty z vedení obce. Voleb se účastnilo rekordních 90,4 % místního elektorátu. Volby vyhrála starostova kandidátní listina (44 % hlasů) následovaná SNK starousedlíků „Doubice normální“ (38,4 % hlasů). Obě volební strany získaly 3 mandáty. Z kandidátní listiny „Pro Doubici“ se do zastupitelstva dostal pouze podnikatel. Na ustavujícím zasedání podnikatel podpořil znovuzvolení starosty. Zbývající členové „Doubice 2010“ se stali místostarosty. Celé opoziční SNK starousedlíků se reagovalo složením svých mandátů, aby tak vyvolalo opakování voleb, jelikož počet členů zastupitelstva klesl pod hranici 5.

Nových voleb v roce 2007 se účastnily 4 volební strany. Původní 3 SNK z minulých voleb (prakticky ve stejném složení) doplňovala kandidatura starosty, který se rozhodl kandidovat samostatně. Volební účast dosáhla hodnoty 86,2 %. Záměr SNK starousedlíků „Doubice normální“ se vydařil – obsadilo 4 zastupitelská křesla a získalo tak většinu v zastupitelstvu. SNK „Doubice 2010“ získalo 2 mandáty a poslední mandát obdržel podnikatel z kandidátní listiny „Pro Doubici“. Samostatně kandidující starosta mandát neobdržel – především z důvodu mechanismu volebního systému, jelikož pro něj hlasovala téměř třetina voličů. Na základě návrhu vítězné strany starousedlíků byl na ustavující schůzi zastupitelstva starostou zvolen jeden ze zastupitelů za „Doubici 2010“ (a člen SPD) a místostarostou zastupitel za SNK „Doubice normální“.

Zatím posledních voleb v roce 2010 se účastnilo pouze starostovo SNK „Doubice 2014“, na jehož kandidátní listině byli i 4 původní zastupitelé za „Doubice normální“ a 2 za „Doubice 2010“

z voleb 2007. Podnikatel se voleb již neúčastnil. Volební účast byla nejnižší v celé historii Doubic (71,6 %). Starosta byl znovu zvolen do své funkce.

Úroveň první

Ze stručné deskripce vývoje komunálních voleb a stranického systému v Doubicích vyplývá, že místní politické prostředí odpovídá specifickým malých obcí zmíněných v úvodu příspěvku. Zejména je patrná značná nestabilita stranického systému. Akceptujeme-li předpoklad, že rozhodnutí místní samosprávy – včetně samosprávy malých obcí – má politický charakter, pak – podobně jako v případě tzv. vysoké politiky – případně vzniklý konflikt okolo jejich prosazení lze analyzovat z hlediska politologického jako standardní střet zájmů, který se promítá do lokálního stranického systému ve formě pluralitního politického spektra.

Pluralitu na lokální úrovni lze přitom zachytit několika způsoby. Pro komunální politické prostředí malých obcí je nejvhodnější aplikovat jednoduchý index plurality, který pro indikaci pluralitního prostředí využívá poměr celkového počtu kandidujících k velikosti zastupitelstva [viz Bubeníček 2009a]. Jak dokazuje ve své studii Václav Bubeníček, zmíněný index postihuje míru plurality lokálních stranických systémů přesněji než jiné způsoby měření (jako může být aplikace kupř. Laakso-Taageperova indexu efektivního počtu stran), které vychází z logiky celonárodních politických systémů a nepočítají např. s kandidaturou jednočlenných volebních stran, jež mohou výrazně (a chybně) zveličovat změřenou pluralitu politického spektra.⁴ Za pluralitní prostředí bude v souladu s teoretiky tzv. „neklasické“ teorie demokracie [viz např. Popper 1998: 188], kteří považují za jeden z hlavních cílů voleb možnost sesadit vládu (analogicky tedy potencionálně obměnit vedení obce), považována situace, kdy poměr počtu kandidátů k voleným zastupitelům bude dosahovat minimálně hodnoty 2 [Bubeníček 2009a].

Pluralitní prostředí ve sledované obci můžeme zaznamenat ve volbách 1998, 2006 a 2007. Na schématu 1 ho naznačuje index plurality ($i_p > 2$) a též vyšší míra využití pasivního volebního práva (poměr počtu kandidátů k oprávněným voličům) v daných volbách. Patrná je i zvýšená volební účast, která může napovídat úroveň vnímání důležitosti konfliktu místní komunitou.⁵

Otázkou je, jakým způsobem lze interpretovat konflikt, který indikuje vzniklá pluralita? Přijmeme-li tezi Stanislava Balíka [Balík 2009: 219], která předpokládá, že o „politice“ v případě malých obcí nelze hovořit vzhledem k nedostatku finančních prostředků, pak politický kontext vzniklého konfliktu je třeba hledat právě ve střetech konkrétních ekonomických zájmů. V malých obcích se většinou jedná o prodej obecních budov a zejména pozemků, které lze případně dále zhodnotit prostřednictvím úpravy územního plánu obce.

V Doubicích se započalo s prodejem obecních pozemků na sklonku roku 1997. Ve volbách 1998 také můžeme zaznamenat poprvé vznik pluralitního politického prostředí, jak také ukazuje schéma č. 1. Prodej pozemků vrcholil v roce 2005, kdy došlo k odvolání starostky a zvolení člena SPD na post starosty. Tehdy také byla prodána jedna ze dvou posledních budov obce, proti jejímuž prodeji se bývalá starostka veřejně stavila [viz Zápis ze 33. zasedání zastupitelstva obce Doubice, 23. 3. 2005]. Následně se starosta pustil do úprav územního plánu, v jejichž důsledku se potenciálně mohly zhodnotit již prodané pozemky. Po mimořádných volbách v roce 2007 obec pod vedením nového starosty přepracovala územní plán podle pravidel, které redukovaly počet možných staveb

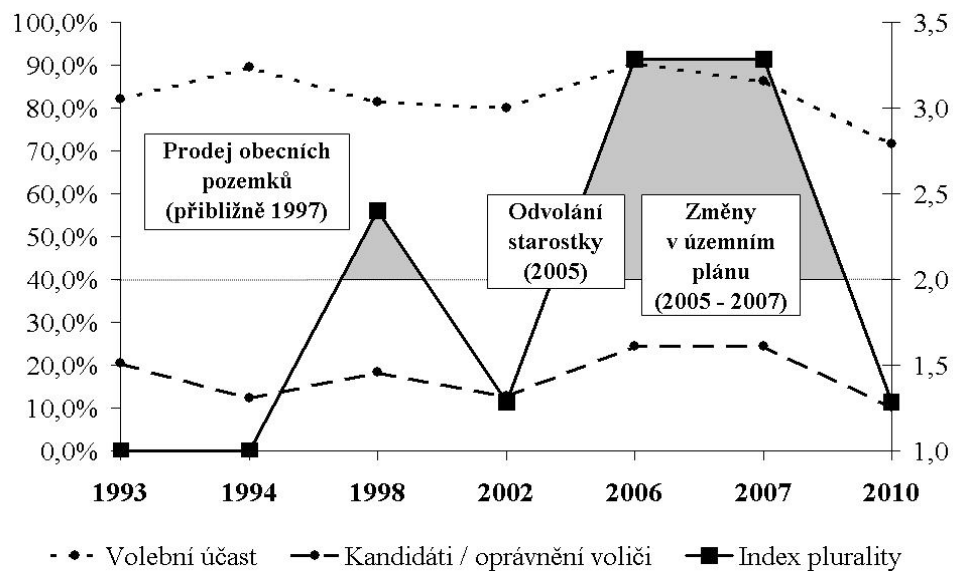
4 Blíže k argumentaci aplikace zmíněného indexu plurality viz [Bubeníček 2009], případně [Bubeníček 2010: 48–53] či [Čmejrek, Bubeníček, Čopík 2010: 108–113].

5 Dané tvrzení je však v mnoha případech lokálních voleb v malých obcích sporné. S vysokou volební účastí se můžeme setkat i ve volbách, ve kterých kandiduje jen jediná volební strana (viz kupř. doubické volby 1993, 1994 a 2002). Volby jsou v takových situacích chápány buď jako jakási referenda o stávajícím vedení obce či přesněji jako určitá forma vyjádření podpory kandidujícím [Bubeníček 2009b: 95].

na jednotlivých pozemcích. Jak ukazuje schéma 1, doprodej obecních pozemků a schválení územního plánu ve volebním období 2006–2010 následoval zánik plurality lokálního politického spektra.

První varianta analýzy konfliktu umožňuje interpretaci vzniku pluralitního stranického systému v malých obcích jako důsledek střetu konkrétních zájmů – v uvedeném případě zájmů ekonomických. O konfliktní linii jako o trvalém politickém problému, který se promítá do profilace stabilních relevantních politických stran [viz Hloušek, Kopeček 2004: 34-35; Klíma 1998: 68], se však v podobných případech hovořit nedá. Konflikt má pouze krátkodobý charakter, což by mohlo odpovídat i koncepci Stanislava Balíka, který v souvislosti s konflikty (či přesněji „sváry“) na lokální úrovni zmiňuje pojem „polémos“ představující jakýsi přirozený prostředek řešení střetu zájmů či sociálního konfliktu, jež se občas může objevit u některé z položek agendy místní samosprávy [Balík 2009: 217-219; 222].⁶

Schéma 1. Pluralita, volební účast a využití pasivního volebního práva v doubických komunálních volbách 1993 - 2010.

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat ČSÚ.

Uvedená interpretace situačních konfliktů předpokládá, že aktéři sporu jsou racionálními individui a že jejich chování v souboji o získání vlivu na rozhodování a většinové kontroly nad vedením obce lze legitimizovat střetem konkrétních osobních zájmů. Primárně holistický přístup výzkumu využívající zejména „tvrdá“ data pro identifikaci konfliktu (výsledné statistiky voleb) a omezeně i kvalitativní data pro jeho následnou interpretaci (studium dokumentů jako jsou zápisy ze zasedání zastupitelstva či případně standardizované rozhovory s hlavními aktéry sporu), je vhodný i pro širší komparativní studie, které by například usnadnily kategorizaci obcí dle charakteru a stability lokálního stranického systému.

Úroveň druhá

Interpretace vzniku plurality politického spektra existencí konfliktu na bázi racionálního chování aktérů legitimizovaného osobními zájmy může být v mnoha případech zavádějící. Jinou možnost

⁶ Autor tím současně dokazuje oprávněnost zamítnutí teze o apolitičnosti lokální politiky a obhajuje potřebnost existence místní samosprávy.

zkoumání střetu zájmů na komunální politické úrovni nabízí Stanislav Balík, který hovoří o odlišných pojetích funkce samosprávy obce [Balík 2008: 13-14; Balík 2009: 28-29; 219-220]. Na situační konflikty aplikuje teorii Ferdinanda Tönniese, která konfrontuje dvě formy lidského soužití *Gemeinschaft* a *Gesellschaft*. Dle autora se obě koncepce odráží v politických rozhodnutích akcentujících buď racionalitu realizovaných investic obce či naopak vzájemnou výpomoc a odpovědnost vůči celé komunitě [Balík 2009: 28-29]. Balík uvádí několik příkladů jako kupř. rozhodování o provozu obecní školy, domu s pečovatelskou službou, stavbě obecních bytů atp. Podobný přístup sice mění pohled na podstatu sporů (s určitou nadsázkou můžeme mluvit i o odlišném chápání obecního blaha), avšak jedná se opět o situační konflikty spojené s konkrétními projekty, jejichž vyřešení by teoreticky měl následovat zánik podmínek pro střet názorů a tudíž i důvodů pro vznik pluralitního prostředí (odpovídala by tomu i zmiňovaná nestabilita lokálních stranických systémů).

Balíkovu teorii dále rozpracovává ve své studii Václav Bubeníček, který tvrdí, že definujeme-li daný spor jako konfrontaci vizí budoucího rozvoje obce, které mohou být spojeny s určitými politickými osobnostmi, lokálními stranami nebo přesněji „jádry“ (tak, jak je definuje Petr Jüptner [2004]), pak lze hovořit o stabilním rozporu, resp. konfliktní linii, jež představuje dominantní faktor ovlivňující potenciální formování stranických systémů v malých obcích, a který navíc stojí v pozadí mnoha dalších identifikovatelných štěpení ovlivňujících vznik plurality lokálních politických spekter [Bubeníček 2010: 65-87; Čmejrek, Bubeníček, Čopík 2010: 127-144].

Aplikujeme-li teorii *Gemeinschaft* versus *Gesellschaft* na prostředí malých (a tedy venkovských) obcí, pak logicky dojdeme k hypotéze, že jakémusi „přirozenému“ stavu by měl odpovídat koncept *Gemeinschaft* promítající se do politické sféry jako nekonfliktní prostředí, jež tenduje k dosažení konsensu či eliminaci prvků *Gesellschaftu* v politických rozhodnutích a potenciálně může směřovat k nepluralitnímu, případně „pseudo-pluralitnímu“ stranickému systému [Bubeníček 2010: 81; Čmejrek, Bubeníček, Čopík 2010: 144].⁷ K podobnému závěru dochází i Stanislav Balík při zkoumání procesu utváření komunálních koalic, který pojetí obce jako *Gemeinschaft* shledává v motivech formování širokých a všeobecných koalic [Balík 2008: 47]. Petr Jüptner ve své studii zase hovoří o pravidle „každý s každým“, kterým se řídí sestavování superkoalic (převládajících v malých obcích), a principu „velké rodiny“, jímž definuje fungování zastupitelstev [Jüptner 2004: 87]. Nepřímo daná tvrzení podporuje studie Dana Ryšavého, který tendenci k vytváření velkých koalic spojuje s konsensuálním modelem lokální politiky, jehož výskyt ovlivňuje zejména menší velikost obce [Ryšavý 2006: 967].

Zmíněný trend místní politiky byl patrný i při výzkumu v případě obce Doubice. Vznik plurality na lokální politické scéně byl vždy v následujících volbách eliminován a nahrazen konsensuálním řešením.

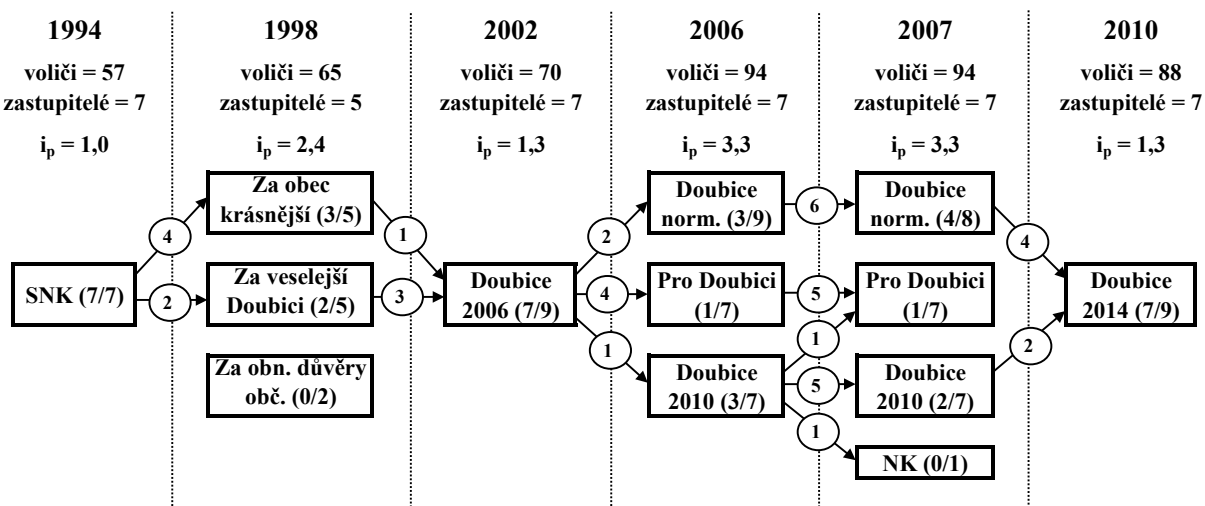
Pro určení aktérů, resp. protivných skupin definujících konfliktní linii jsme nejprve analyzovali kontinuitu kandidatury. Schéma 2 ukazuje vývoj lokálního stranického systému. U každé kandidátní listiny je uveden počet kandidátů z celkového počtu nominovaných, kteří získali mandát. Kontinuitu kandidatury zobrazují přesuny kandidátů na kandidátní listiny politických subjektů mezi jednotlivými volbami, což umožňuje identifikovat původ personálního „jádra“ opozičních skupin a tedy případně spřízněnost jednotlivých volebních stran. U každého volebního roku je uveden údaj o velikosti elektorátu, zastupitelstva a index plurality (i_p), který udává šíři (indikující pluralitu) místního

⁷ Za „pseudo-pluralitní“ stranický systém navrhujeme označit pluralitní systém, jehož mechanismus pozbývá prvek soutěživosti. Václav Bubeníček [2010] ve své studii uvádí příklady malých obcí, kde se sice setkáváme na první pohled s pluralitním prostředím, nicméně analýza kontinuity kandidatury ukazuje, že složení kandidátních listin je v mnoha případech zcela náhodné. Většinou to bývá důsledek stavu, kdy skupina politicky aktivních občanů svou četností překračuje maximální počet míst na jedné kandidátní listině, což vede k registraci dvou a více volebních stran (někdy je lze identifikovat podle názvu – např. SNK I. a SNK II.), přičemž volba strany a umístění na kandidátní listině probíhá náhodně (kupř. losováním). Míru soutěživosti v takovém případě autor přirovnává k rivalitě při místnímu fotbalovém zápase. Na výsledku voleb v podstatě nezáleží. Politická rozhodnutí probíhají na základě širokého konsensu a na činnosti zastupitelstva se podílí nakonec i nezvolení kandidáti (ve výborech atp.) [Bubeníček 2010: 37-38, 102-103; resp. Čmejrek, Bubeníček, Čopík 2010: 99-100, 159-160].

stranického systému.

První pluralitní prostředí v Doubici ve volbách 1998 vzniklo v souvislosti s prvními spory okolo prodejů obecních pozemků. Zde již bylo možné identifikovat formování dvou skupin místních obyvatel, jejichž rozpory měly následně tvořit hlavní konfliktní linii definovanou odlišnými vizemi budoucího rozvoje Doubic. První skupinu reprezentovala SNK „Za obec krásnější“ starostky a druhou SNK „Za veselejší Doubici“ místního podnikatele, jenž se v budoucnu měl stát hlavní postavou skupiny, kterou jeden z respondentů označil za místní „stavební lobby“.⁸

Schéma 2. Vývoj lokálního stranického systému a kontinuity kandidatury 1994 - 2010.

Pozn.: i_p = index plurality (kandidáti / zastupitelé)

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat ČSÚ.

Voleb 2002 se původně měly účastnit opět dvě kandidátní listiny ve víceméně podobném složení jako ve volbách 1998. Místní podnikatel však přesvědčil starostku k vytvoření společného SNK. Pluralitní prostředí tak na první pohled zaniklo, nicméně v zastupitelstvu se postupně vytvořila opozice, která kritizovala starostku za nevhodné využívání prodeje pozemků pro financování provozu obce a nedůvěru v udržení její samostatnosti. Na počátku roku 2005 nakonec opozice starostku odvolala a na její místo zvolila místostarostu, který byl bývalým chalupářem a členem SPD. Tehdy také vykrystalizovaly spory ohledně návrhu územního plánu obce. Rozdílné vize budoucího rozvoje Doubic tak daly podobu hlavní konfliktní linii, kterou reprezentoval rozpor mezi starousedlíky a tzv. Pražáky. Starousedlíci byli považováni za zastánce umírněného rozvoje obce a za odpůrce velkých změn, zatímco Pražáci (mezi které se počítala i skupina tzv. místní stavební lobby) za přívržence nové výstavby a modernizace obce. Spory se navenek promítaly především do nespokojenosti s novým starostou. Na veřejné schůzi několik občanů i chalupářů obvinilo starostu z nedostatečného hájení obecního zájmu v souvislosti s jeho plány na rozvoj Doubic a také za nejasnosti okolo prodeje některých pozemků [neoficiální zápis z veřejné schůze konané 27. března 2005].

Ve volbách 2006 se tak proti starostově SNK „Doubice 2010“ (složené především z členů SPD) a kandidátní listině „Pro Doubici“ místního podnikatele, který veřejně starostu podporoval v jeho plánech, zformovala skupina starousedlíků, jejichž SNK neslo název „Doubice normální“, čímž naznačovali svůj postoj vůči stávajícímu stylu místní politiky a záměr odstranit starostu z vedení obce.

Volební programy jednotlivých volebních stran se téměř nelišily. Program starostova SNK

⁸ Třetí kandidátní listinu „Za obnovu důvěry občanů“ nelze vzhledem k jejímu nulovému volebnímu výsledku považovat za relevantní stranu.

představoval plány pro budoucí rozvoj obce a srovnával výsledky vedení obce za bývalé starostky s výsledky zastupitelstva během působení nového starosty. Místní podnikatel propagoval své SNK „Pro Doubici“ prostřednictvím letáku, kde kromě jiného uvedl výčet finančních investic jeho rodiny do rozvoje obce. Starousedlíci kandidující za SNK „Doubice normální“ představili volební program, kde zdůrazňovali zejména nutnost spolupráce a komunikace vedení obce se všemi občany obce i členy SPD. Navzdory programové shodě se na předvolebních setkáních protivné skupiny vzájemně napadaly. Starousedlíci obviňovali protikandidáty ze snahy o rozprodání zbylých pozemků pro „pochybné“ podnikatelské záměry. Starousedlíci byli zase označeni za příznivce „skanzenu“, kteří hodlají zakonzervovat Doubici a zamezit dalšímu rozvoji obce. Dle vyjádření obou skupin existovalo jediné téma, na kterém se mohly shodnout, a to udržení samostatnosti obce.

Důležitost voleb pro místní komunitu se projevila také na rekordní volební účasti (90 %). Starousedlíci navíc obvinili starostu, že pro zajištění větší voličské podpory přesvědčil své přátele ze SPD, aby přesunuli své trvalé bydliště do Doubic. Dané tvrzení také podporoval fakt, že počet oprávněných voličů se oproti volbám 2002 zvýšil téměř o jednu třetinu. Starosta při rozhovoru uvedl, že tak především zajistil překročení hranice 100 obyvatel, což dle tehdejších pravidel rozpočtového určení daní mělo podstatně navýšit výnos ze sdílených daní v rozpočtu Doubic.

Volební vítězství starostova SNK a avizovaná spolupráce s místním podnikatelem při volbě starosty i místostarostů, v jejímž důsledku se ocitli starousedlíci v opozici, nakonec vyústily ve složení mandátů všech zastupitelů i náhradníků za SNK „Doubice normální“, což vyvolalo konání nových voleb (počet zastupitelů klesl pod pět). Starousedlíkům se tak podařilo zablokovat případná přijetí zásadních rozhodnutí, jelikož činnost zastupitelstva se omezila na pouhé udržování běžného chodu obce.

Opakovaných voleb v roce 2007 se účastnily volební strany z předchozího roku, které doplňovala samostatná kandidatura starosty. Dle svého vyjádření chápal volby jako referendum o své osobě, proto se rozhodl kandidovat samostatně, aby případně nepoškodil spřátelenou SNK „Doubice 2010“. Starousedlíci nicméně danou situaci interpretovali jako spor uvnitř skupiny Pražáků (doslova uvedli, že „Pražáci starostu prohlédli“) a vyřazení starosty z kandidátní listiny označili za vstřícný krok vůči starousedlíkům. Přestože volby tentokrát starousedlíci vyhráli a získali většinu v zastupitelstvu, post starosty nabídli SNK „Doubice 2010“.

Během volebního období 2007 až 2010 došlo k prodeji podstatné části zbývajících pozemků obce a ke schválení územního plánu. Do následujících voleb v roce 2010 se registrovalo jediné starostovo SNK, které se skládalo převážně ze zastupitelů bývalého volebního období. Místní podnikatel i iniciátor původního SNK „Doubice normální“ se rozhodli v daných volbách nekandidovat.

Na rozdíl od první varianty interpretace analyzovaného konfliktu, která předpokládá existenci střetů individuálních zájmů při rozhodování o územním plánu a prodeji pozemků, při aplikaci konceptů *Gemeinschaft* a *Gesellschaft* v pozadí sporů jednoznačně stojí odlišné názory na funkci, kterou by obec měla plnit (skanzen vs. lázeňské město). Vzhledem k latentní podobě se daný konflikt nemusí vždy promítat na politickou scénu ve formě multipartity stranického systému. Podstata konfliktu má nicméně trvalejší charakter a lze ho tak označit za konfliktní linii, respektive rozpor definovaný odlišnými vizemi budoucího rozvoje obce, jež má své konkrétní reprezentanty – starousedlíky a Pražáky (dle vzájemného označení obou skupin), resp. „zastánce skanzenu“ a „vizionáře“ (zastánce lázeňského města). Konfliktní linie má navíc určitý konzervační účinek na mechanismus stranického systému. Omezený sociální prostor vyžaduje dosažení konsensu uvnitř komunity (dokazují to např. i události okolo vynuceného opakování voleb v roce 2006). Nepluralitní prostředí vzniklé vytvořením jakéhosi SNK „občanské jednoty“ tak nemusí současně znamenat zánik plurality v zastupitelstvu (ostatně obdobně jako ve volebním období 2002–2006). Z rozhovorů vyplynulo, že registrace jediného SNK ve volbách 2010 může být důsledkem spokojenosti místních obyvatel se stávajícím stylem vedení obce. Bubeníček tvrdí, že koncept *Gemeinschaft* se v politickém životě obce projevuje ve stylu participativního či deliberativního modelu demokracie, ve kterém se spory řeší v rámci

komunity a nepřenáší se na politickou scénu prostřednictvím voleb [Bubeníček 2010: 81]. Vstup na „politických trh“ malých obcích je však poměrně snadný a tak jakákoli odchylka od očekávaného chování politické elity může kdykoli vést k opětovnému vzniku pluralitního politického prostředí.

Druhá varianta interpretace konfliktu v malých obcích předpokládá induktivní charakter výzkumu. Daný přístup tudíž neumožňuje omezit výzkum jen na analýzu kvantitativních dat. Nutná znalost prostředí, které lze docílit minimálně řadou polostandardizovaných rozhovorů s hlavními aktéry konfliktu a lokálními politickými elitami, automaticky limituje rozsah zkoumaného vzorku obcí. Případné komparativní studie určitého omezeného počtu obcí vesnického typu by nicméně mohly ověřit platnost hypotézy o dominanci konfliktní linie definované odlišností vizí budoucího rozvoje obce v dané velikostní kategorii.

Úroveň třetí

Provedené výzkumy v Doubici ovšem umožňují i hlubší interpretaci místního politického procesu a konfliktu. Historické specifikum obce spočívá v tom, že v letech 1945–1946 bylo prakticky kompletně vysídleno původní německé obyvatelstvo. Následné doosídlování obce proběhlo v několika vlnách, jenže kvůli rekreačnímu charakteru obce a fenoménu chalupaření vlastně trvalo až do 80. let. Mělo to zajímavý důsledek – přestože Doubice má velmi malý počet obyvatel a drtivá většina se osobně zná, vzniklo zde několik skupin s vlastním způsobem života i trávení volného času, jejichž členové se vzájemně příliš nestýkají. Vznik těchto skupin souvisí právě s různými etapami a způsoby osídlování Doubice, jejich vzájemná interakce je pak poměrně komplexní a neomezuje se jen na střetávání v rámci základního rozporu „místní“ kontra „chalupáři“.

Rozpor mezi „místními“ a „chalupáři“ reflektovali všichni respondenti jako hluboký a obtížně překročitelný. Charakteristická byla v tomto ohledu blesková odpověď jednoho „místního“ respondenta na dotaz, co znamenal pro obec již zemřelý chalupář (který nicméně v obci vyrůstal), traktovaný jako jistá místní legenda: „Nic, byl to Pražák!“. Ale vzápětí byl respondent schopen připustit zásluhu dotyčného při osamostatnění obce. Nicméně na společenské události a slavnosti pořádané „chalupářským“ SPD dle svých slov nikdy nešel, necítil by se tam dobře, ostatně „místní starousedlíci“ mají vlastní zájmové a kulturní aktivity. Právě tak i respondenti z „chalupářské“ části obyvatel Doubice charakteristicky popisují „starousedlíky“ jako skupinu bytostných a poněkud sobeckých individualistů, které kromě jejich majetku nezajímá prakticky nic, a navíc jsou ve většině případů spjati s minulým režimem.

Jistý problém představuje i samotné pojmenování účastníků sporu. Obě strany používají různé názvy pro sebe i pro své oponenty. Skupina nejčastěji označovaná jako „místní“ sama sebe označuje také jako „starousedlíci“ eventuálně „vesničané“. Typický příslušník „místních“ pochází z rodiny usedlé v obci alespoň 20 let, pracuje v blízkém okolí a v obci bydlí celoročně. Pro druhou skupinu používali respondenti z řad „místních“ pojmy „rekreanti“, „chalupáři“ nebo „Pražáci“ (s tím, že tento pojem není příliš přesný, protože někteří „chalupáři“ nejsou z Prahy, ale např. z Ústí nad Labem či Děčína). Objevil se i pojem „náplavy“, ale většinou sami „místní“ jej označili za příliš hanlivý.

Složitější přístup k pojmenování měli dotazovaní příslušníci druhé skupiny. Její typický představitel pochází z většího města (nejčastěji přímo z Prahy), kde po většinu života také pracuje, v Doubici si koupil chalupu (přičemž není příliš rozhodující, kdy to bylo – někteří vlastní rekreační objekty již od 60. let), kam zajíždí na víkendové a dovolenkové pobyty. Pokud mu to pracovní podmínky (vlastní podnikání) či věk dovolí, časem se do obce přesouvá víceméně natrvalo. Pojmenování „místní“ pro druhou skupinu zmínění respondenti ve většině akceptovali, ale někteří z nich použili i alternativní názvy „bolševici“ nebo „pohrobci“ (v obou případech je zde poukaz na předpokládanou blízkost „místních“ k minulému režimu). Pokud jde o označení pro vlastní skupinu, pojem „Pražáci“ odmítli jako hanlivý a zavádějící. „Náplavy“ někteří akceptovali v ironickém slova smyslu s tím, že „náplavy jsou v Doubici všichni“ (vzhledem k poválečnému znovuosídlení), objevily se ale i názvy

„bytotní disidenti“, „sociální elity“ anebo i ve specifickém smyslu nárok na označení „místní“.

Tyto názvy nejsou příliš srozumitelné bez záležitosti, která s nimi úzce souvisí, a to je skutečnost, že obě strany si postupem času vytvořily řadu osobitých legitimizací, které mají zdůvodnit původnost dané skupiny nebo lépe řečeno podepřít pretenci dané skupiny vystupovat jako skutečná a autentická Doubice.

Legitimizující idea skupiny „místních“ je v zásadě jednodušší a více statická, i když nepostrádá ani určitou časovou sekvenci. Podle ní je skutečným a autentickým obyvatelem Doubice ten, kdo v obci žije celý rok, kdo tím pádem zde bydlí i v zimních měsících a ví, jak je život na vesnici ve skutečnosti těžký. Stejný důraz kladli „místní“ na práci v obci nebo blízkém okolí – to je vnímáno jako výrazný rozdíl proti „chalupářům“, kteří se do Doubice jezdí bavit či odpočinout si. Autentický obyvatel obce musí také poměrně tvrdě pracovat, aby si zajistil únosnou existenci. Tím více pak „místní“ odsuzovali „chalupáře“, kteří se v hospodě chlubí exotickými dovolenými, výší příjmů, drahými auty. Určitý dějinný rozměr dodává tomuto legitimizujícímu obrazu mírně nostalgické pojetí dřívějších časů (1946–1975), kdy v obci byla továrna, řada lidí se do Doubice přistěhovala, obec měla kino, divadlo, osvětovou besedu, loutkové divadlo apod. Tento „zlatý věk“ pak skončil v r. 1975 uzavřením továrny a ztrátou nezávislosti. Jeden respondent uvedl, že po roce 1989 prezident Havel „vyzval lidi, aby šli do vesnic“, jenže „rekreanti“ to fakticky neprovedli – ve skutečnosti se do Doubice nepřistěhovali, jezdí tam jen na víkendy.

Na tomto základě pak „místní“ vznášejí nárok reprezentovat Doubici. Velmi výmluvně to bylo řečeno v jednom rozhovoru: „Kdyby nám dávali názory [chalupáři], abychom je my posoudili, to by bylo v pohodě, ale pořád se jim něco nelíbí a kecají do toho. Přitom si sem jezdí jenom odpočinout na víkend a neví, jak se tu žije ve skutečnosti.“

Hlavní legitimizační idea „chalupářů“ je komplikovanější, propracovanější a zcela splňuje kritéria „politické narativity“ [Shenhav 2006: 247–251]. Dá se tedy mluvit o legitimizačním příběhu. V jeho rámci je představena na počátku prázdná Doubice v letech 1945–1946, jež byla dosídlena spíše zlatokopy či obecně méně kvalitními obyvateli. Ale v rámci represí 50. let byly do Doubice vystěhovány z Prahy i rodiny bývalých sociálních elit – továrníků, podnikatelů či dokonce aristokracie. Tyto rodiny byly schopny se uplatnit i v manuální práci díky svým schopnostem a brzy vytvořily něco jako skutečnou „sociální elitu“ Doubice. Kolem tohoto jádra se časem zformovala širší skupina chalupářů – společný jim byl kritický postoj k panujícímu režimu, ale i snaha Doubici zvelebovat, nejen restaurováním svých chalup, ale i zájmem o historii obce apod. Po roce 1989 pak právě tato skupina přispěla k obnově kulturního a spolkového života v obci. Zasloužila se také o její samostatnost. I dnes jsou tito lidé ochotní něco pro Doubici udělat. Tím vším si zaslouží být považováni za autentické a „původní“ obyvatele – především starousedlické jádro z rodin „bývalých“. Naproti tomu ti, co se označují za „místní“, jsou lidé, které především zajímá osobní prospěch, pro obec nejsou ochotni příliš udělat, kulturních a společenských akcí pořádaných chalupáři se neúčastní a hlavně jsou politicky i mentálně zakotveni v minulosti: většinou se jedná o bývalé komunisty nebo příznivce minulého režimu (citát z jednoho rozhovoru: „...s pádem režimu se nesmířili a i nyní čekají, že se chytne Paroubek“).

Samotný legitimizační příběh naznačuje, že uskupení „chalupářů“ není vždy vnímáno jako homogenní, ale i v něm existují určité podskupiny. Nejzajímavější je ona skupina „sociálních elit“, jak byla nazvána v jednom rozhovoru. Podle tohoto respondenta udržovali vypovězení „bývalí“ v Doubici s vědomím svého původního sociálního statusu podobný styl společenských styků jako v Praze. Jejich potomci tvořili zprvu různé dětské party, které se posléze propojily přátelstvími a později sňatky. Právě tato skupina dětí „bývalých“ vytvořila základ pozdějšího aktivního jádra „chalupářů“ – první kulturní aktivity (natáčení vlastního filmu) se datují do 60. let.⁹ Legitimizační příběh má v tomto podání i další zajímavou dimenzi, kterou je vztah k minulosti Doubice – právě kontakty s některými

⁹ Zmíněná skupina přátel založila i neformální spolek „Frog’s Club“, z něhož později vzniklo SPD.

vysídlenými Němci a jejich rodinami a znalost předválečné historie obce jsou dalším argumentem, proč se příslušníci „sociálních elit“ mohou (kromě dlouhodobého usídlení v Doubici, které se ovšem po restitucích po r. 1989 změnilo v „rekreační pobyty“) považovat za jediné autentické „starousedlíky“.¹⁰ „Místní“ jsou v tomto příběhu označeni za „komunisty“, kteří nikdy nepracovali“ (kritérium práce tedy i v tomto legitimizačním příběhu hraje roli), nemají kvůli svému individualismu mezi sebou žádný pocit sounáležitosti, vlastně netvoří žádnou „obec“. Stejný respondent ovšem zároveň uvedl, že struktura skupin v Doubici je poněkud komplikovanější. Odlišil chalupáře příchozí až v 70. letech, podle něj právě pro ně (a pozdější) používají „místní“ pojem „náplava“. Důležitou skupinu tvoří ti, „kdo pozorují vše za plotem“, tj. neúčastní se místního spolkového života, starají se jen o svou chalupu a pouze komentují. Mezi tyto pasivní obyvatele Doubice je možné řadit především „místní“ ale i některé „chalupáře“. Kritériem byla právě ochota participovat na akcích organizovaných „sociální elitou“ či SPD. Společenské aktivity „místních“ k nim ovšem nepočítal. Další odlišitelná skupina v tomto podání byla „stavební lobby“ – skupina kolem místního podnikatele, jejímž hlavním zájmem bylo prosadit v Doubici výstavbu, na které by mohla vydělávat. Ke „stavební lobby“ opět můžou patřit „místní“ i „chalupáři“, podnikatel sám byl nejčastěji řazen mezi „místní“ (v Doubici se narodil), další členové této lobby (bývalý starosta) jsou ovšem „chalupáři“.

Je tedy možné konstatovat – ačkoli rozpor mezi základními dvěma skupinami je v rámci jejich žitého světa velmi hluboký, existují podskupiny, které jej překrývají. Existují i takoví jednotlivci – z většiny rozhovorů vyplynulo, že pozoruhodnou roli jistého „mostu“ mezi „místními“ a „chalupáři“ hrál již výše zmíněný zesnulý chalupář (tzv. „místní legenda“). Jako syn předlistopadového ministra české vlády měl přirozený vliv i majetek. Podle drtivé většiny rozhovorů (až na jednu výjimku) to ale bylo především jeho charisma a schopnost okouzlit lidi, které z něj udělaly v Doubici 90. let mimořádnou postavu. Podle většiny respondentů byl právě tento člověk jedním z hlavních iniciátorů osamostatnění Doubice. Tuto zásluhu mu připouštějí i dotazovaní „místní“. Rovněž skoro všichni oceňují jeho velkorysost, která se projevovala při ochotě financovat různé místní aktivity či pořádat velkolepé slavnosti, kam byl zván každý obyvatel Doubice. Jistým způsobem tato „místní legenda“ udala určitý osobní styl, který zůstal v obci jako jistý vzor „významnosti“. Jak uvedl v rozhovoru jeden „místní“ respondent, spojoval „místní“ i „chalupáře“. Po jeho tragické smrti v r. 2003 se mezi oběma skupinami objevila jakási „mezírka“.

Právě role spojovatele či prostředníka je to, co většina dotazovaných očekává od starosty obce. Jako hlavní žádaná schopnost je vyzvedáváno umění komunikace se všemi skupinami v Doubici.¹¹ Velmi specifický je způsob, jakým dotazovaní hodnotí a popisují politický konflikt v obci. I když prakticky podle všech je spor mezi „místními“ a „chalupáři“ základní a obtížně překročitelný, přesto se ne vždy projevuje v politickém jednání, tj. v sestavení konkurujících si kandidátních listin a následném zápase o vedení obce. Spíše je možné říci, že k aktivizaci politického konfliktu dochází v určitých kritických momentech, jež souvisí spíše s jednáním jednotlivců – odvolání bývalé starostky v r. 2005 bylo primárně vyvoláno jejím nešťastným veřejným vystoupením, kdy projevila svou nevěru v další existenci samostatné obce (i když svou roli sehrál i tlak „stavební lobby“). Následující fáze politického konfliktu se týkala sporu o další zástavbu obce, kde opět primárním hybatelem byl bývalý starosta a „stavební lobby“. Charakteristické je, že politický konflikt se nakonec v obou případech rozhořel kolem linie „místní“ kontra „chalupáři“, dokonce došlo i opakovaným volbám v r. 2007, ale nakonec skončil určitým situačním kompromisem, právě ve chvíli, kdy pretence „stavební lobby“ byly do jisté míry uspokojeny. Politický boj odehrávající se na bázi daného rozporu je tedy přerušován

10 Jeden respondent v rozhovoru mluvil i o svém návrhu, aby každý majitel bývalé německé chalupy, jejíž původní vlastník je pochován na místním hřbitově, pečoval o tento hrob svého „předchůdce“ (cit.: „aby se každý staral na hřbitově o svého ťuhýka“).

11 Pouze v jednom případě uvedl respondent, že starosta by měl být spíše „správní úředník“ administrující záležitosti obce. Na povídání si s občany by mohl mít někoho jiného – v rozhovoru byl poněkud kritizován styl bývalé starostky, který byl příliš familiární a sousedský. Je ovšem zřejmé, že „strategické rozhodování“ by si měli ve svých rukou spíše uchovat příslušníci „sociálních elit“.

obdobími kompromisu, kdy je sestavena jenom jedna kandidátka a obě strany s ní vyjadřují podmíněnou spokojenost. Právě tak je možná i okamžitá situační dohoda, která podle některých rozhovorů sehrála roli při eliminaci bývalého starosty, jenž nakonec ztratil důvěru jak „místních“, tak „chalupářů“ (a především „sociálních elit“). V současné době je v obci období, kdy se konflikt neprojevuje. I když ve volbách v r. 2007 zvítězila kandidátka „místních“, ve funkci byl ponechán současný starosta obce, pocházející z pražského prostředí. Podle všech rozhovorů je v zásadě pro všechny skupiny v obci přijatelný (včetně „stavební lobby“), i když málokdo z respondentů vyjádřil nad jeho působením stoprocentní spokojenost. Pro rok 2010 byla sestavena jen jediná kandidátka se zástupci „místních“ i „chalupářů“. Starosta pokračuje ve své funkci.

Nicméně základní rozpor v obci přesto zůstává a jeho aktuálnost nemizí, jeden respondent to označil jako „neslučitelné sociální světy“. Právě proto, že politická mobilizace tohoto sporu nastává jen někdy, navrhuje ho označit slovem „ruptura“ k odlišení od rozporu ve smyslu „cleavage“, který navozuje představu aktuálního a trvalého završení formou odpovídající politické participace. Trvale se v Doubici střetávají fakticky dvě představy „obce“, dvě představy o tom, kdo je skutečně autentický obyvatel Doubice. Obě hlavní skupiny mají vlastní sociální prostředí, vlastní zájmové aktivity. Pozoruhodné jsou legitimizační strategie, které k posílení svého nároku „být pravou Doubicí“ používají – v obou případech vznikl určitý legitimizační příběh, v jednom případě se jedná o příběh (ve smyslu „politické narace“) zárodečný, ve druhém případě se ale jedná o plně rozvinutý příběh¹² pracující jak s obrazy minulosti a jistou idealizovanou historií Doubice, tak zároveň zasazující „doubický příběh“ do kontextu vývoje celé společnosti po r. 1989 (jedna strana konfliktu jsou „přátelé starých pořádků“, druhá strana de facto „demokraté“). Narativní motivy jsou tedy přebírány z velkých celospolečenských „narácí“.¹³ Obě strany se vzájemně ve svých příbězích popisují poměrně negativně, druhé straně je vždy přisouzen určitý typ habituálního jednání – v jednom podání jsou „místní“ sobečtí, líní a zároveň i špatní pracovníci, což plně odpovídá předpokládanému habitu „bývalého funkcionáře“ a „příznivce starých pořádků“. Z druhé strany jsou „chalupáři“ chápáni jako rozmařilí a rovněž nepracující lidé chlubicí se svým majetkem – opět tradiční habitus „polistopadového zbohatlíka“.

Přes tuto situaci dvou soupeřících „obcí“, dvou minulostí Doubice a zásadního sporu o podobu „autentického obyvatele obce“ je politický konflikt kolísavý – spor je totiž veden především v rovině symbolické, v soupeření kulturních a společenských aktivit, i na internetových stránkách. Závěrem je možné konstatovat, že k tomuto zvláštnímu vývoji v každém případě přispěla historie obce – prakticky všichni obyvatelé Doubice přišli do obce po r. 1945, v různých obdobích, za různých okolností a tyto rozdíly pozoruhodným způsobem přetrvávají a přetvářejí se i v současném životě obce.

Závěr

Otázka zkoumání konfliktních linií v malých obcích je do značné míry otázkou zvoleného teoretického a metodického přístupu. V předložené studii byly konfliktní linie zkoumány na případu obce Doubice v třech postupných úrovních. První přístup je založený na „tradičních“ teoriích komunálního politického procesu, jež pro malé obce předpokládají v zásadě situační politické konflikty, které vznikají především v otázkách týkajících financování a s nimi souvisejících konkrétních politických zájmů. Případová studie Doubic v zásadě potvrdila validitu tohoto přístupu – politická participace v obci vzrostla v obdobích dvou výrazných konfliktů, jednak ohledně prodeje obecních pozemků a v další etapě v souvislosti s návrhem územního plánu. V komunálních volbách, před nimiž byly

12 V obou případech je možné konstatovat, že se jedná o příklad „narrativní legitimacy“, v tomto případě ovšem vztažené ke skupinám a nikoli osobám [viz Kubálek 2006].

13 V komunálních volbách 1998, které proběhly po korupčních skandálech doprovázejících pád vlády Václava Klause na podzim 1997, se jedna z kandidujících volebních stran charakteristicky nazvala „Za obnovení důvěry občanů“, právě tak odvolání starostky v r. 2005 doprovázely podobné rétorické obraty, jaké se objevily při aféře, jež způsobila pád premiéra Stanislava Grosse apod.

tyto otázky nastoleny, jde z hlediska stranického systému mluvit o skutečně soutěživém charakteru místní politiky. V rámci tohoto přístupu se ovšem skrývají i určité předpoklady, kupř., že participantů jsou racionální individuální aktéři řídicí se vlastním zájmem. Z toho vyplývá jistá menší „schopnost“ dané teorie identifikovat kolektivní aktéry a dále analyzovat politické dění v obdobích nesoutěživých voleb. Přístupy první úrovně jsou tedy vhodné především ke komparativním studiím a k odlišení obcí se standardně soutěživým stranickým systémem od obcí, jež vyžadují další zkoumání (zde se jedná především o malé obce).

Ve druhé úrovni zkoumání byla využita teorie o specifičnosti konfliktních linií v malých obcích předpokládající existenci dlouhodobého konfliktu mezi dvěma vizemi budoucího rozvoje obce, resp. mezi tendencí k jisté petrifikaci místní pospolitosti a mezi snahou obec dále rozvíjet i za cenu dalších změn. S pomocí tohoto přístupu bylo možné v obci Doubice identifikovat kolektivní aktéry tohoto sporu („místní“ a „chalupáře“) a rovněž i jeho trvalost. Jistým předpokladem dané teorie je poměrně silná tendence k tomu, aby konflikt nepřekročil určité meze, jež by mohly ohrožovat samostatnost obce nebo základní „pravidla hry“, v jejichž rámci se tento konflikt odehrává. Zmíněný předpoklad bylo možno v rámci zkoumání doubického politického procesu potvrdit – i přes přetrvávající základní konfliktní linii docházelo ke kompromisům v případech, kdy určitý individuální aktér toto nebezpečí představoval. Celkově lze shrnout, že výše uvedená teorie byla v případě Doubice validizována jako možný vhodný nástroj k dalšímu výzkumu malých obcí.

Ve třetí úrovni jde o jedinečnou případovou studii malé obce. Cílem bylo zjistit, jak místnímu politickému procesu a konfliktu rozumí samotní jeho aktéři a s pomocí tohoto sebeporozumění pak konflikt interpretovat. Výsledná zjištění prohlubují a do jisté míry překračují, ale především doplňují závěry získané v předchozích úrovních zkoumání. Potvrdila se existence významné konfliktní linie identifikované již v druhé úrovni, ovšem zároveň s tím, že tato konfliktní linie není vždy završena organizačním vyjádřením (volební stranou) a příslušným politickým jednáním, ale projevuje se často pouze v rovině zájmové či symbolické – nemá tedy klasický charakter „cleavage“, ovšem na druhé straně je participanty reflektována jako naprosto zásadní: autoři pro tuto zvláštní povahu navrhuji označit danou konfliktní linii jako „rupturu“ v obci Doubice. Dále se potvrdily závěry druhé úrovně o přijatelnosti situačních kompromisů napříč rupturou, je ovšem možné je doplnit dalším výsledkem zkoumání – celkově méně ostrou hranicí mezi jednotlivými skupinami (aktéry konfliktů) a rovněž i jejich vnitřní strukturovaností, takže některé podskupiny (např. „stavební lobby“) se mohou v určitém okamžiku ocitnout v „průniku“ kolektivních aktérů. Specifickým zjištěním je pak fakt, že kromě střetu vizí budoucího rozvoje obce jde v případě Doubice o ještě hlubší a hůře rozpoznatelný konflikt – spor o to, kdo je „opravdu místním obyvatelem obce“ a kdo tedy má patřičnou legitimitu vystupovat jejím jménem (vztaheno ke kolektivním aktérům bez ohledu na konkrétní obsazení místního zastupitelstva). Aktéři dokázali rozvinout pozoruhodné narativní legitimizační teorie podporující jejich nároky, tyto legitimizační příběhy se ve svém základu vztahují k minulosti obce v druhé polovině 20. století, ale zároveň dokážou inkorporovat i části (nebo aspoň výrazy) politických narací z celostátní politické arény. Je tedy možné říci, že ruptura je zjednodušeně také střetem dvou obcí, „dvou Doubic“ projektovaných do minulosti tak, aby zajistily pro kolektivní aktéry výsadní legitimitu jednat v obci samotné a zároveň jim poskytly smysluplné ospravedlnění jejich společné minulosti. Je zřejmé, že tento konflikt by nemohl vzniknout, kdyby nebylo zcela individuální a specifické historie, kterou Doubice ve 20. století prošla – proto také místní konfliktní linie má zmíněnou podobu ruptury. Závěr zkoumání tedy podtrhuje určitou důležitost individuálního a konkrétního zkoumání konfliktních linií v jednotlivých malých obcích a jistou obezřetnost při zobecňování těchto poznatků.

LIERATURA:

- BALÍK, Stanislav (Ed.) (2003). *Komunální volby v České republice v roce 2002*. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy university v Brně. ISBN 80-210-3211-1.
- BALÍK, Stanislav (2005a). Metodologie výzkumu komunální politiky. In FIALA, P.; STRMISKA, M. (eds.). *Víceúrovňové vládnutí: teorie, přístupy, metody*. Brno: ISPO FSS MU, Centrum pro studium demokracie a kultury. ISBN 80-7325-074-8.
- BALÍK, Stanislav (2005b). Modely exekutivních koalic na komunální úrovni. In DANČÁK, B.; FIALA, P.; HLOUŠEK, V. (eds.). *Evropeizace. Nové téma politologického výzkumu*. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy university v Brně. ISBN 80-210-3865-9.
- BALÍK, Stanislav (2008). *Česká komunální politika v obcích s rozšířenou působností. Koalice, voličské vzorce a politické strany na místní úrovni v letech 1994-2006*. Brno: CDK. ISBN 978-80-7325-144-4.
- BALÍK, Stanislav (2009). *Komunální politika. Obce, aktéři a cíle místní politiky*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2908-4.
- BOURDIEU, Pierre (1998). *Teorie jednání*. Praha: Karolinum. ISBN 80-7184-518-3.
- BUBENÍČEK, Václav (2004). Komunální volební inženýrství. In *Sborník příspěvků z doktorandského semináře 2004*. Praha, 17. února 2004. Praha: PEF ČZU v Praze. ISBN 80-213-1150-9.
- BUBENÍČEK, Václav (2009a). Aplikace indexu plurality na lokální politické úrovni. In SVATOŠ, M.; LOŠTÁK, M.; ZUZÁK, R. (eds.). *Sborník prací z mezinárodní vědecké konference Agrární perspektivy XVIII. Strategie pro budoucnost*. Praha, 15.–16. září 2009. Praha: Provozně ekonomická fakulta České zemědělské univerzity v Praze. ISBN 978-80-213-1965-3.
- BUBENÍČEK, Václav (2009b). Doubice. In ČMEJREK, J. (ed.). *Participace občanů na veřejném životě venkovských obcí ČR*. Praha: Kernberg Publishing. ISBN 978-80-87168-10-3.
- BUBENÍČEK, Václav (2010). *Lokální modely demokracie v malých obcích ČR*. Disertační práce. Praha: Katedra humanitních věd, Provozně ekonomická fakulta, Česká zemědělská univerzita v Praze.
- ČMEJREK, Jaroslav (2003). Lokální a regionální politické stranictví v ČR. In DVOŘÁKOVÁ, V.; HEROUTOVÁ, A. (ed.). *II. Kongres českých politologů*. Praha, 5.-6. září 2003. Praha: Česká společnost pro politické vědy. ISBN 80-902176-3-X.
- ČMEJREK, Jaroslav (2005). Specifika komunální politiky v malých obcích ČR. In DANČÁK, B.; FIALA, P.; HLOUŠEK, V. (eds.). *Evropeizace. Nové téma politologického výzkumu*. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy university v Brně. ISBN 80-210-3865 9.
- ČMEJREK, Jaroslav (2008). *Obce a regiony jako politický prostor*. Praha: Nakladatelství Alfa. ISBN 978-80-87191-00-4.
- ČMEJREK, Jaroslav; BUBENÍČEK, Václav; ČOPÍK, Jan (2010). *Demokracie v lokálním politickém prostoru*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-3061-5.
- ČMEJREK, Jaroslav; ČOPÍK, Jan (2009). Kontinuita a diskontinuita ve vývoji lokální politické reprezentace. *Acta Politologica*, vol. 1, no. 3. ISSN 1803-8220.
- FIALA, Petr; SCHUBERT, Klaus (2000). *Moderní analýza politiky. Uvedení do teorií a metod policy analysis*. Brno: Barrister & Principal. ISBN 80-85947-50-1.
- HLOUŠEK, Vít; KOPEČEK, Lubomír (2004). *Konfliktní demokracie. Moderní masová politika ve střední Evropě*. Brno: MPÚ Masarykovy university v Brně. ISBN 80-210-3449-1.
- HUDÁK, Jakub; JÜPTNER, Petr; SVOBODA, Jiří (Eds.) (2003). *Komunální politické systémy*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy. ISBN 80-7308-056-7.
- CHMELÍK, Otto (1995). *Doubice – pokus o historický obraz části českokamenického panství*. Bakalářská práce. Ústí nad Labem: PedF UJEP.
- ILLNER, Michal (2006). Velikost obcí, efektivita jejich správy a lokální demokracie. In VAJDOVÁ, Z.; ČERMÁK, D.; ILLNER, M. (eds.). *Autonomie a spolupráce: důsledky ustavení obecního zřízení po roce 1990*. Praha: Sociologický ústav AV ČR. ISBN 80-7330-086-9.

- JÜPTNER, Petr (2001). Komunální koalice a politické modely. *Politologická revue* 2001/2. ISSN 1211-0353.
- JÜPTNER, Petr (2004). Komunální koalice a politické modely. *Politologická revue* 2004/2. ISSN 1211-0353.
- JÜPTNER, Petr (2006). Konfrontace teorie koalic s lokální politikou. In CABADA, L. (ed.). *Koalice a koaliční vztahy*. Plzeň: Aleš Čeněk. ISBN 80-7380-004-7.
- KAUFMAN, Jean-Claude (2010). *Chápající rozhovor*. Praha: SLON. ISBN 978-80-7419-033-9.
- KLÍMA, Michal (1998). *Volby a politické strany v moderních demokraciích*. Praha: Radix. ISBN 80-86031-13-6.
- KOPŘIVA, Radek (2006). Možnosti aplikace modelů stranické identifikace v podmínkách lokálního politického procesu. In NĚMEC, J.; ŠŮSTKOVÁ, M. (eds.). *III. Kongres českých politologů*. Praha, Olomouc: Česká společnost pro politické vědy. ISBN 978-80-902176-0-7.
- KUBÁLEK, Michal (2006). Legitimita lokálních politických institucí. In NĚMEC, J.; ŠŮSTKOVÁ, M. (eds.). *III. Kongres českých politologů*. Eds.: Praha, Olomouc: Česká společnost pro politické vědy. ISBN 978-80-902176-0-7.
- OUTLÝ, Jan (2003). Volby do zastupitelstev – vývoj a souvislosti. *Politologická revue* 2003/2. ISSN 1211-0353.
- POPPER, Karl Raimund (1998). *Život je řešení problémů. O poznání, dějinách a politice*. Praha: Mladá fronta. ISBN: 80-204-0686-7.
- RYŠAVÝ, Dan (2004). Proměny lokálních politických elit na venkově a malém městě – vstupní rozvaha. In ŠKODOVÁ, M. (ed.). *Česko-slovenské sociologické dny*. Praha: SOÚ AV ČR. ISBN 80-7330-068-0.
- RYŠAVÝ, Dan (2006). Komunální je komunální a velká je velká! K hypotéze politizace lokálních politických elit. *Sociologický časopis* 5/2006. ISSN 0038-0288.
- SHENHAV, Shaul (2006). Political Narratives and Political Reality. *International Political Science Review* 2006, Vol. 27, Number 3, ISSN: 0192-5121.
- ŠARADÍN, Pavel; OUTLÝ, Jan (Eds.) (2004). *Studie o volbách do zastupitelstev v obcích*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 80-244-0798-1.
- VALEŠ, Lukáš (2007). *Zrod demokratických politických systémů okresů Klatovy, Domažlice a Tachov a jejich vývoj v 90. letech 20. století*. Plzeň: Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-082-6.